

ЦЕНТРАЛНА ИЗБИРАТЕЛНА КОМИСИЯ

Обществен съвет

ПРОТОКОЛ

№ 174

На 28.05.2024 г. се проведе заседание на Обществения съвет към ЦИК.

ПРИСЪСТВАХА:

Ива Лазарова – председател на Обществения съвет, Институт за развитие на публичната среда;

Свилена Гражданска – зам.-председател на Обществения съвет, Институт за социална интеграция;

Дончо Пачиков – Българско сдружение за честни избори и граждански права – Национална асоциация;

Иванин Кънчов – Гражданско сдружение „БОЕЦ“ – България обединена с една цел;

Надежда Гологанова – Гражданска инициатива за свободни и демократични избори;

Румен Василев – Сдружение „Нова алтернатива“;

Цветелина Пенева – Сдружение „Демокрация и законност“.

ГОСТИ: **Олексий Личковак** – избран анализатор ОССЕ

Ивайло Цонев - главен асистент към изборния анализатор

Заседанието бе открито в 16 часа и 20 минути и председателствано от госпожа Ива Лазарова – председател на Обществения съвет към Централната изборителна комисия.

* * *

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Здравейте на всички! Откривам редовното заседание на Обществения съвет към Централната изборителна комисия.

Изпратих ви проект за дневен ред, който сега предлагам да гласуваме.

Дневен ред:

1. Дискусия с международните наблюдатели и представители на ОССЕ във връзка с предстоящите избори.

2. Гласуване във връзка със заявление на Сдружение „Съюз на младите юристи“ за присъединяване на организацията към Обществения съвет към ЦИК.

3. Обсъждане и приемане на предложения за информационни материали на Обществения съвет към ЦИК.

4. Разни.

Който е съгласен моля да гласува.

Приема се единодушно предложението за дневен ред.

Предлагам да започнем с първа точка, в която може да поканим нашите гости под формата на разговор, да обсъдим теми, които ни интересуват. Да дебатирате по тях, а и самите ние да се опитаме да бъдем полезни за тяхното наблюдение като международна организация, която се занимава с и наблюдава изборите за пореден път в България.

Започваме с нашия гост г-н Олексий Личковак.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Благодаря много още веднъж за това, че ни поканихте и сте гъвкави с вашия дневен ред. Първо ще кажа няколко думи за тази мисия.

Първоначалната мисия, която разглеждаше необходимостта от тези избори, препоръча да се разположи мисия за наблюдение на изборите в страната. Поради ограниченията във времето беше взето решение да се разположи само експертен екип, който се състои от четирима изборни експерти, анализатори. Те са политически анализатор, който е и шеф на мисията, изборен анализатор, медиен анализатор и правен анализатор, който също е отговорен и за финансовата част. Предполагам сте виждали точно как работим и сте разговаряли с изборни експерти и от нашия ранг, именно работата ми е да следя организацията, провеждането на самите избори. Това е нашата сфера на компетентност.

Именно в тази връзка много ще се радвам да получа вашето мнение като цяло, за хода на провеждане на изборите, подготовката на изборите, състава, работата на изборната администрация и по какъв начин процеса върви според вас. Прозрачност на изборите, машинното гласуване и всичко останало, което според вас наистина е важно, ценно да се обсъжда и е релевантно. Също така може би е било предмет на ваше наблюдение или представлява доклади и анализи.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Колеги, искате ли да вървим поетапно, да посочим някои проблеми, върху които сме акцентирали като Обществен съвет, да посочим това, което Иванин Кънчов и Цветелина Пенева наблюдаваха по отношение на сертифицирането на машините, работата по информационната кампания. Всички тези неща и много други сме наблюдавали и като Обществен съвет и като организации, които наблюдават изборите или искате първо да се включите с ваши въпроси и други коментари или коментари относно представянето.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Аз по принцип бих искал да попитам от името на БОЕЦ, дали са запознати с машинното гласуване като цяло, а не с изборния процес? Имат ли наблюдения върху проблемите в други страни или тук в България. Дали могат да ни помогнат по тази тема, тъй като тя е най-актуална, смятам аз. Благодаря.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Работих към компания, която осигуряваше именно технологии в изборния процес преди около десетина година, така че имам известни наблюдения. Не бих могъл да си позволя в момента, да давам препоръки от мое име към вас, относно изборните правила по средата на изборната кампания. Това не отговаря на нашата методология на наблюдение, по скоро мога да ви изслушам вас, да чуя вашите притеснения, ваши изказвани по темата, след което да ги опиша в препоръки, след изборите като наблюдение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Нека да опитам да обобща частично какво се случва от това, което сме наблюдавали и според усилията, които сме положили, както в комуникацията с Централната избирателна комисия, така и по отношение на предложенията, които сме направили досега в тази кампания. Вероятно ще пропусна някои неща, но моля да ме допълните, а и да включите допълнителни въпроси.

Общественият съвет към Централната избирателна комисия наблюдава организацията на изборите още от старта на обратното броене от хронограмата - 60 дни преди изборния ден. От декември 2022 г. няма промени в правилата, но впоследствие ще стане окончателно ясно как ще протече организацията. Още повече, защото изборите ще бъдат 2 в 1. Това не би следвало според нас да бъде сериозно препятствие пред Централната избирателна комисия, която в този си състав организира вече осма или девета кампания, а в това число са организирали избори 2 в 1 в края на 2021 г.

Тези ще са третите избори по настоящите изборни правила, което споменах преди малко. Изглежда, че Централната избирателна комисия се справя със сроковете досега. Стартира на време процеса по сертифициране на машинните устройства. Цветелина Пенева, доскоро председател на Обществения съвет, чиято организация беше и наблюдател на този процес е сред нас и ще я помоля да сподели повече информация, ако имат такава.

По отношение на секционните избирателни комисии - вече са налични методическите указания за тези, които ще работят на територията на страната, което е няколко дни по-рано, отколкото традиционно се справя Централната избирателна комисия.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Само да допълня и извън страната вече са публикувани методическите указания.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Общественият съвет още в началото на кампанията бе отправил именно такива препоръки, по отношение на това, Методическите указания да излязат по-рано, обучението на секционните избирателни комисии да бъдат добре планирани и доста по-ефективно организирани. Предстои да видим този процес как ще се случи. Тече и разяснителната кампания по отношение и на двата вида избори. В това отношение Общественият съвет също представи преди време, свои предложения на Централната избирателна комисия с оглед на това тази разяснителна кампания да достигне различни възрастови групи, различен тип избиратели, т.е. да бъде много по таргетирана.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Вие като наблюдатели получавате ли достатъчно информация и когато се нуждаете от информация, кого питате? Може би в Централната избирателна комисия и как я получавате, дали я получавате?

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Като наблюдатели, правилата за наблюдателите не са се променяли от 2014 г. Ние сме много на ясно

какви са те. Също така има публичен регистър за всички организации и техните наблюдатели, които са регистрирани. Не сме срещали никакви затруднения по отношение процеса на регистрация. Понякога се случва по-бавно, докато се докладва искането на организацията да се регистрират наблюдатели.

По отношение на информацията следим техния сайт и онлайн излъчванията. Разбира се стои проблема с изключването на микрофоните, стои проблема с това, че няма актуализиран дневен ред до последния момент, а понякога и след като е стартирало заседанието. Стои проблема с това, че заседанията понякога не започват в обявения начален час.

Цветелина Пенева и Иванин Кънчов искате ли да допълните нещо, по отношение на това, което наблюдавахте. Не съм сигурна дали Иванин Кънчов присъства на процеса по сертифициране на машините.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз мога да разкажа малко и мисля, че ще бъде полезно, да разкажа за това, какво наблюдава нашата организация по отношение на удостоверяване съответствието на машините за гласуване, процедура която започна и завърши в рамките на около десетина дни.

Първо да отбележим, че тази процедура по удостоверяване съответствието на машините е процедура, която се води извън Централната избирателна комисия, а именно отговорно за това е нашето Министерство на електронното управление в качеството си на трети сертифициращ орган, както и Агенцията по метрология и Агенцията по стандартизация. За да се осъществи това сертифициране беше изработена методика, в която бяха отразени и получени становища от организации. Всичко това беше публично, тъй като е публикувано на сайта на Министерство на електронното управление и съответно приети правила как ще се случи това сертифициране и как ще се осигури прозрачност на процеса. Съгласно нашият Изборен кодекс на удостоверяването на

съответствието, имаме право да присъстваме ние като наблюдатели, както и представители на политическите партии и кандидати на изборите.

Единствената организация, която регистрира наблюдатели за това удостоверяване на съответствието, беше нашата организация. Ние бяхме допуснати на всички части от процесите, в това число наш представител беше и в Агенцията по метрология и в Министерство на електронното управление получи пълен достъп до документите и процесите, на които иска да присъства. Разбира се на този етап не можем да кажем подробно, какво е наблюдавано, защото той е подписал декларация за неразкриване на данни и имаме право да говорим и да изнесем доклад за нашето наблюдение след края на изборите и обявяване на резултатите.

Наш представител включително беше допуснат и на процедурата по изграждане на софтуера за машинното гласуване, процедура която се проведе на 25 май непосредствено преди издаването на окончателния доклад от страна на Министерство на електронното управление за сертифициране на машините. На тази процедура присъстваха и представители на политическите партии. Нашата организация отчита, че изискването за прозрачност беше спазено. Въпреки че голяма част от процедурите течаха и в почивните дни, имахме комуникация както с Централната изборителна комисия, така и с Министерство на електронното управление, така че да бъдем поканени на време и да бъдем допуснати за съответните процеси.

Считаме за много положителен факта, че две седмици преди провеждането на изборите в България, избори 2 в 1 имаме сертифицирани машини и Централната изборителна комисия спокойно ще може да проведе процесите по инсталиране на софтуера и транспортиране на машините за гласуване до съответните изборни помещения.

Като наблюдатели ще настояваме да присъстваме и на процеса на инсталиране на софтуера, за да може да наблюдаваме как се инсталира, а

също и на тестването му на случаен принцип на вече инсталирани машини, право което е вписано в нашия Изборен кодекс. Това предстои да се случи занапред. Благодаря.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Може ли да задам няколко въпроса? Имахте ли възможност по някакъв начин да инспектирате, да имате достъп до системата за компютърна обработка на резултатите от изборите, която се оперира от Информационно обслужване.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Не, не сме имали такъв достъп. Доколкото бях запозната от сайта на Централната изборителна комисия, на това събитие проведено днес, бяха поканени представители на политически партии, на медии. Ние лично не сме били днес.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Ние леко хакнахме събитието и чрез официално писмо, може би в крайна сметка бяхме допуснати към събитието.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: В миналото сме присъствали на това събитие. Примерно на последните избори като представители на Обществения съвет, аз лично заедно с колегите бяхме на такова събитие и то общо взето е представяне на дейностите, които ще бъдат извършени от Информационно обслужване след обявяване края на изборния ден.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Вярвате ли, че всички тези мерки за насърчаване и гарантиране на прозрачността, на доверието в процеса, които се използват и са приложими за гарантиране на машинното гласуване, също е необходимо може би да бъдат приложени и по отношение на софтуера, който се използва за компютърната обработка на резултатите накрая.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Лично моето мнение е, че трябва да се подобри прозрачността и на този етап от отчитане на резултатите. Още повече имаме негативен опит от предходни избори. Ще дам един пример. Традиционно нашата организация наблюдава отчитането на резултатите в

23 район в София. Ние като наблюдатели не сме допускани до масите за обработка на резултатите от Информационно обслужване, тъй като председателят на районната комисия не счита, че наблюдатели трябва да бъдат там. Гледаме отдалече, гледаме там където са медиите и камерите и въпреки настояванията ни и сигналите, които сме подавали до Централната изборителна комисия, не ни се осигурява пряк достъп до масата, на която се обработват секционните протоколи и се вкарват в продуктите на Информационно обслужване. Ето защо лично моето мнение е, че в районните изборителни комисии трябва да се обърне внимание и да се осигури по-голяма прозрачност, като се допуснат наблюдатели навсякъде по места.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Дали това е някакво нарочно решение, може би от РИК-овете, да не бъдете допускани толкова близко или изобщо до масите с компютърната обработка. Тъй като по закон наблюдателите трябва да имат право на пълно, всеобхватно наблюдение на всички процеси от изборния процес, включително и компютърната обработка.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Законът позволява такъв достъп. Но за съжаление в изборния ден членовете на районните изборителни комисии и председателите им взимат решения, които няма как да бъдат ревизирани. Защото въпреки нашите сигнали, включително и писмени, които са подадени до Централната изборителна комисия, такъв достъп не им е осигурен и сигналите са ни оставени без уважение. Включително и председателите на районните комисии, които са нарушили нашите права след това са оставени без последствия и те са отново председатели на районни комисии. Това означава, че могат безнаказано да отказват достъп на наблюдатели и няма на кого да се оплачем.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Защо да не можете да подадете жалби срещу подобни такива решения.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Ние сме подали жалби, включително и на последните местни избори, аз бях с представители на вашата организация, които бяха възмутени от това, което се случи след края на изборния ден и не само аз, но и те не бяха допуснати да наблюдават работата на членовете на районната комисия. На последните местни избори имаше голяма мисия на организацията. Имам го сигнала.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Мислите ли, че и това е още един въпрос свързан с машинното гласуване, че Централната избирателна комисия има необходимата собственост върху машините, както от гледна точка на правната си част, също така и от гледна точка и на експертен потенциал и чисто процедурно по начина по който се справят.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: По мое мнение, а вярвам, че и колегите го споделят, Централната избирателна комисия няма особено желание да се занимава с всички процеси свързани с машинното гласуване. По спомен, Комисията обявява и конкурси за айти специалисти и се оказва, че няма желаещи, които да се включат, именно за да извършват дейности свързани с организацията и работата по машинното гласуване. Въпреки, че притежаваме машинните устройства, Комисията не може да разработи сама софтуера за гласуване с тези устройства, така че се наема външен изпълнител на тази услуга.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Не са кандидатствали, защо не са успели да наемат специалисти?

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Нямам никаква представа. Това е информацията, която сме получили от разговори на Общественият съвет с представители на Централната избирателна комисия. По спомен, не е имало желаещи кандидати, но какви са били условията нямам представа.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Знам, че има няколко човека, които са от Академията на науките, които ги подпомагат.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Да, двама души от Българска академия на науките. Само един пример по отношение на капацитета във връзка с машините. Говорителят на Комисията, на пресконференцията от миналата седмица например обяви, че на екраните на бюлетините за машинно гласуване, всяка бюлетина ще се визуализира на два екрана. Стана ясно, че това не може да стане чисто технически и сега ще са на три екрана. На едната пресконференция казаха, че ще са на два екрана, преди седмица. Вече разпространяват информацията и всъщност в изборния ден ще са на три екрана. Те самите нямат ясна представа за тези технически детайли.

Същевременно, в тази кампания на фона на това, което наблюдавахме на местните избори, организацията на машинното гласуване тече в рамките на нормалното до този момент. Но все пак никога не знаем какво може да се случи. Видяхме на местните избори 48 часа преди първия тур машинното гласуване бе отменено.

Колеги, искате ли да добавите нещо по отношение работата на Централната избирателна комисия свързана с машинното гласуване?

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Аз съм бил няколко пъти в България 2017, 2018, 2019 г. и мои колеги също и постоянно виждаме, че вътрешните процедури и конфликти в рамките на Централната избирателна комисия, начина по който обсъждат нещата, забелязваме някак си напрегната атмосфера, като че ли липса на колегиалност, липса на доверие от членовете. Хората с които сме разговаряли, по принцип определят това им поведение и отношение, поради политическите им пристрастия и наклонности. Мислите ли, че трябва по презумпция членовете на ЦИК да бъдат назначавани по друг принцип и според вас какъв би бил той.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Да, и на нас ни изглеждат точно по този начин нещата. Това се дължи на факта, че те са от различни политически квоти. В последните години политическата стабилност в

страната липсва и съответно партиите и формациите, които те представляват, също така имат търкания помежду си и това се отразява и в начина на тяхното отношение, дори например относно технологията на гласуване – едните в защита на хартиеното гласуване, на другите – на машинното гласуване. Вижда се в гласуванията им.

Общественият съвет и назад в годините и сега, стои на позицията, че трябва да има друг начин на съставяне на Централната изборителна комисия и цялата изборна администрация надолу по различните нива. Идеята е да се търси независимост на този административен орган, експертност на членовете, които се търсят, и се подбират и включват в състава на Централната изборителна комисия. Виждали сме и примери от различни държави, в които в състава на този орган са включени магистрати например. Въпросът е, че при нас е концептуално сбъркан начина, по който се формира състава на Комисията. Политическите квоти по дефиниция не допускат съставянето на независим орган. Същият ни е проблема с регулаторните органи в страната.

В допълнение състава след м. ноември 2021 г. не отговаря на впоследствие избираните и парламентарно представени партии, което предполагам вие сте чули от предишни респонденти, хора с които сте се срещали.

Колеги, някой друг иска ли да добави нещо, по отношение на състава на Централната изборителна комисия и на другите комисии надолу.

СВИЛЕНА ГРАЖДАНСКА: Това което искам да отбележа и това, което забелязвам всяка година на всички избори за СИК-овете, където първоначално партиите подават едни имена. Те започват да се обучават и започват смени в състава на комисииите, на СИК-овете. Мога да дам като пример, че само една районна комисия е направила около 20 и няколко такива смени. Това е РИК – Ловеч. Една от политическите партии са

направили 11 смени на различни представители, в смисъл и членове и секретари на СИК-ове.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Това дава една постоянна тема, по която постоянно сме правили препоръки и Конституцията се смени, но тази конкретна поправка в изборното законодателство не може да се направи. Каква мислите, че е причината за това? Дали никой няма интерес да се прави такава поправка или точно обратното, политическите партии имат интерес този процес да продължи и тази възможност за постоянни смени. Очевидно е, че не допринася за интегритета на изборния процес.

СВИЛЕНА ГРАЖДАНСКА: Причините хората да се отказват са най-разнообразни, но наблюдаваме този процес на постоянна смяна. Не зная защо политиците на обръщат внимание на тази промяна. Въпросът е, че наблюдавам какво се случва към момента.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Много добър пример е как в малките населени места има секции с много малък брой избиратели и има комисии, които са съставени от седем души. А всъщност няма необходимост тези комисии да са от седем души. Факт е, че заплащането на хората в комисии се увеличи и е доста прилично, защото е процент от минималната работна заплата, която също бе увеличена в началото на годината. Този път те ще вземат по-голямо заплащане, отколкото за местните избори. Политическите партии по този начин държат техните симпатизанти и по места ангажирани и не искат да се откажат от квотното разпределение.

Единствената промяна по отношение състава и на Централната изборителна комисия и на комисии на по-долните нива беше след 2019 г., когато в Кодекса се промени, така че да няма представители на партии, които имат членове в Европейския парламент. През 2014 г. бяха обсъждани мотивите за това какъв да е състава на комисията и сред тях бяха предложения той да бъде професионален, независим. Това беше

вписано и като обосновка на предложенията в Изборния кодекс, когато се обсъждаше какъв ще е състава на новата Централната избирателна комисия, но нищо не се е сменило. Практически председателите и заместник-председателите са в различни политически формации и секретаря и след 2014 г. досега не е имало съществена промяна в това отношение.

Парламентарните групи предлагат членовете, следва изслушване при Президента. То е формално, защото самото Президентство няма думата по тези предложения.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз бих желала да обърна внимание на още един недостатък, при формирането по този начин на изборните комисии, партийно квотния принцип, а именно тяхната невъзможност да вземат решения по отношение на издаване на актове за административни наказания при нарушения на Изборния кодекс.

До момента въпреки многобройните нарушения, които са констатирани, включително и от видеонаблюдението, Централната избирателна комисия не е издала нито един акт за административно нарушение. Хората, които вършат нарушения от изборната администрация се чувстват абсолютно безнаказани и продължават да ги правят. Причината е именно това, че решения се взимат с мнозинство от две трети и ако не се постигне това мнозинство, не може да се издаде акт за такова нарушение.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Избирателните комисии не могат да глобят никой за извършени административни нередности. Именно заради липсата на кворум или възможност да се вземе решение или има други причини.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Точно заради липсата на кворум, защото кворума трябва да е две трети. Включително имахме сега едно фрапиращо нарушение на Изборния кодекс, констатирано от Съвета за електронни медии. По даден сигнал за кандидат депутат до Централната избирателна

комисия, гласуваха 6 за издаване на акт за нарушение, 4 против и поради несъбиране на кворум, такъв акт за нарушение не се издаде на кандидат за депутат от парламентарно представена политическа партия от тази кампания.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Имало ли е жалба относно това?

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Да, сигнал от Съвета за електронни медии, тъй като нарушението беше извършено чрез видеореклама, предизборно видеосъобщение. Това е нашият медиен регулатор, Съвета за електронни медии.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: А точно за кой случай говорите.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Деница Сачева, кандидат за депутат от ГЕРБ при откриване на предизборната си кампания се снима в църква, на фона на религиозни символи, което е забранено от Изборния кодекс да се използва в предизборна агитация. Сигналят за това бе подаден от Съвета за електронни медии до Централната избирателна комисия, сега за тази кампания, за тези избори.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Благодаря ви изключително много за отделеното време. Не бих искал да ви задържам повече. Може би ще имаме възможност отново да се видим и да обсъждаме нещата. Ако имате някаква информация, която бихте искали да я споделите или ако искате отново да се срещнем, може да се свържете с нас.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: И ние ви благодарим. На 17 май е било решението на Централната избирателна комисия по този сигнал.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Гласували са 6 човека от Централната избирателна комисия за и 4 против и тъй като няма мнозинство две трети, не са наказали кандидата за депутат. Петима не са присъствали въобще в залата, за да не вземат отношение.

ОЛЕКСИЙ ЛИЧКОВАК: Благодаря ви много. Наистина беше много полезно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Продължаваме с **втора точка** от дневния ред.

Гласуване във връзка със заявление на Сдружение „Съюз на младите юристи“ за присъединяване на организацията към Обществения съвет към ЦИК.

На миналото заседание изслушахме техния представител господин Петър Димитров. Съюзът на младите юристи е подал заявлението си на 23 април 2024 г., същото е изпратено до Централната изборителна комисия. Освен, че изслушахме Петър Димитров, му задавахме въпроси за тяхната мотивация да се включат към Обществения съвета, за желанието им да работят заедно с нас по изборни теми. Отложихме гласуването за днес, като сега ви предлагам да гласуваме и да предложим Съюза на младите юристи на Централната изборителна комисия, за да го включи към нашия състав. Ако искате да се изкажете преди това, имате думата.

ЦВТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз приветствам желанието на младите юристи да станат член на Общественият съвет към Централната изборителна комисия. Мисля че биха могли да подпомогнат с тяхната правна експертиза нашата дейност. Считам, че колкото са повече активните организации, членове на Обществения съвет, те ще допринесат за постигането на нашата кауза, а именно честни и прозрачни избори и в тази връзка ще гласувам за от името на нашата организация. Още повече те отговарят на всички изисквания на Изборния кодекс. Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Ако нямате повече коментари, ви предлагам да преминем към гласуване.

Който е за да предложим Съюза на младите юристи на Централната изборителна комисия, да бъде приет в нашия състав, моля да гласува.

Гласували 6 за.

Приема се единодушно.

По-късно ще изпратя съответното писмо до Централната изборителна комисия, с което ги уведомяваме, че сме съгласни и предлагаме да впишат Съюза на младите юристи като член на Обществения съвет към Централната изборителна комисия.

Продължаваме с **точка трета** от дневния ред.

Обсъждане и приемане на предложения за информационни материали на Обществения съвет към ЦИК.

Миналата седмица ви изпратих един документ, в който има предложения събрани от Обществения съвет, по отношение на разяснителната кампания за изборителите и за членовете на секционните изборителни комисии. Вчера Надежда Гологанова ви изпрати, предложенията в по-оформен вариант и те са разделени на три. Изборители, които гласуват с хартиена бюлетина, изборители, които гласуват с машина и членове на секционна изборителна комисия. Снощи получихте два от тях, според мен и Надя Гологанова, доста оформени материали, тези за изборителите гласуващи с хартия и с машина и ако сте съгласни, предложението което обсъждахме на миналото заседание, бе тези материали да са част от разяснителната кампания на Обществения съвет и да ги публикуваме на нашата фейсбук страница, да ги разпространим публично, за да могат да са полезни. Ако имате бележки и коментари по документите, по текста, моля да ги споделите или ако искате да добавим нещо друго.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Само искам да уточня, че третия документ още не е готов. Трябва да го доработим и доредактираме, но другите два са готови.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Много добре сте ги направили. Много ми се иска да не се вижда само на нашата фейсбук страница, а да има много по-голямо медийно разпространение. И в тази връзка мисля, да ги изпратим някъде, за да придобият по-голяма публичност.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Да ги сложим и по страниците на организациите в интернет.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Може и това да направим.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Да ги изпратим на НСОРБ, като представители на всички общини. Това сме го писали назад във времето в различните предложения. Ако решим, може да ги изпратим и до медиите, на които изпращаме по принцип. Може да ги изпратим и до Централната избирателна комисия, ако мислите, че биха им били полезни и могат да станат като допълнителни материали към Методическите указания и другите книжа, които ще раздават в изборния ден.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Могат да ги публикуват и на тяхната интернет страница, ако имат желание.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Към методическите материали, тези които са за избирателите не им е там мястото.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Говоря за разяснителната кампания на тяхната интернет страница.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Приемаме всякакви съвети и предложения за действия. Разбрах от коментарите, че ви харесват така изготвените два материала. Остава да решим докъде да ги изпратим.

Първо трябва да ги гласуваме като съдържание и след това да решим докъде да ги изпратим.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз като съдържание не мисля, че трябва да се пише нещо друго. Колеги кажете си мнението. Първо да ги одобрим като съдържание и после да направим списъка.

РУМЕН ВАСИЛЕВ: Подкрепям това, което е написано, без допълнителна редакция, не е нужна според мен.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Аз също съм за. Информацията на такива разяснителни кампании трябва да бъде разбираема за цялото население. Колкото е по-лесно и просто, толкова според мен ще е по-успешно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Нека да гласуваме двата документа, които впоследствие да разпространим. След това гласуване ще се разберем и докъде ще бъдат разпространени.

Който е за двата документа, които получихте за избирателите, които ще гласуват с хартиени бюлетини и избирателите, които ще гласуват с машина, да станат част от информационната кампания, която Общественият съвет към ЦИК води, моля да гласува.

РУМЕН ВАСИЛЕВ: Свилена Гражданска се включи в друга среща.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Свилена Гражданска принципно изказа своето съгласие с така подготвените документи.

Гласували 5 за.

Приема се.

Третият материал, за който ви споменах, е свързан с работата на секционните избирателни комисии. По-късно тази седмица ще ви го изпратим и се надяваме, ако имаме съгласието ви по имейл, също да бъде разпространен. Ако кажете, че е по-добре да го гласуваме на следващото заседание другата седмица, това също е вариант, но това според мен би загубило време, в което то би се ползвал от евентуалните потребители.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Според мен няма да е късно дори да го гласуваме другия вторник, защото на много места СИК-овете сега ще имат обучения в събота и в неделя и ще започнат да си учат правилата и нашия документ във вторник ще е като едно допълнение. Ако искате да го гласуваме на следващото заседание, което да е в началото на следващата седмица.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Ще ви изпратим материала, когато е готов и ще го гласуваме на следващото заседание следващия вторник на 4 юни. И тогава ще можем да гласуваме последния материал. Свилена Гражданска се включи отново.

По отношение на това, докъде искаме да ги разпространим, както вече коментирахме – до НСОРБ и на нашата Фейсбук страница, моля да гласуваме.

Гласували 6 за.

Приема се.

По отношение на получателите на нашите информационни материали, предложението да го изпратим до Националното сдружението на общините в Република България е основано на тяхната активност, като например във фейсбук публикуват непрекъснато и предполагам, че имат не малко читатели.

Надежда Гологанова пита, дали имате желание да го изпратим и до медиите.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Или като участвате в медиите да разкажете основните неща.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз лично имам участие утре в медии и сутрешни блокове, така че ще разказвам. Това е чудесно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Аз ще се опитам тези двата документа да ги оформя както сме правили досега на бланката на Обществения съвет и да ги кача малко по-късно довечера, на фейсбук страницата на Обществения съвет. Бих писала и до Централната избирателна комисия да ги помоля да ги качи в секцията на Обществения съвет, но нямам никакво предположение чисто времево, кога това ще се случи. Така че както ме посъветвате.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Аз мисля, че е добре да им го изпратим за информация. И без това трябва резюме да им се изпрати какво е решено и да се прикачат тези два документа и да имат представа. Дали да се качат и кога да се качат не знам.

ИВАНИН КЪНОВ: И аз утре имам участие в една телевизия и аз ще го спомена.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Ако може някой да го качи на фейсбука на Обществения съвет още тази вечер, за да може утре като се споменава по медии да е наличен вече.

ИВАНИН КЪНЧОВ: А идеята да го качим на страниците на собствените си организации?

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Това всеки сам си решава.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Да го направим колективно. Примерно страницата на нашата организация БОЕЦ има доста последователи около 100 000. При нас проблемът е, че медийно ни затъмняват малко. Ще говоря с един мой колега да пусне поста във фейсбук, така че да мине, както се казва.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Ако нямате повече предложения в тази точка или коментари, обобщавам ще кача на фейсбук и двата документа. Ще ги изпратя до НСОРБ. Самите организации ще преценят дали и кога да ги разпространят чрез собствени канали и ще ги изпратя до медиите и до Централната изборителна комисия с резюме от днешното заседание.

Предлагам да продължим с точка р а з н и.

Искам да ви споделя, че ви препратих едно писмо от Централната изборителна комисия, която напомня на ръководството, в това число и в мое лице, че не е изпращало резюмета от нашите последни четири заседания и съответно заедно с резюмето от заседанието тази вечер ще поправя този пропуск.

В точка разни, както в началото на разговора ни говорихме, Иванин Кънчов има едно предложение, което иска да ни представи. Той го беше изпратил само до пощата на Обществения съвет. Вчера вечерта го препратих на всички. Ако искате мога да споделя екрана с неговите въпроси, за да ги виждате или той да ни ги преразкаже.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Може би ще е по-добре за колегите да ги виждат. Като цяло въпросите са за протеклите процеси за удостоверяването на машините за гласуване и за изграждането на софтуера. Цветелина мисля че каза, че нейната организация е наблюдавала повечето от срещите. Имам нахвърлени точки с един мой колега, Атанас Шарков от Волт. Първата е контролната извадка на машината за гласуване. Събитието на което аз присъствах, от името на Обществения съвет. Аз ви казах, че всичко стана през пръсти. Изтеглиха се едни десет номера, четири от които аз изтеглих на случаен принцип. По принцип случаен избор е избор преди да е извършен предходния на удостоверяване и изграждане на каквото и да било. Аз реално не разбирам как точно ще бъде тегленето и показването и как ще се изтеглят тези номера, осигурява тази случайност на избора. Има ли начин да се манипулира контролира извадка и проверката. Ще бъдат ли включени представители на Обществения съвет. Като цяло всички въпроси са свързани.

След това още по-важния въпрос е прозрачността на самия процес.

Имаше две заседания, докато проверявах машините имаше само картина, без звук. Ако няма да има звук и картина, може ли някой от нас да участва пряко и да наблюдава нещата. Не знам дали сте съгласни с моите притеснения. Според мен са въпроси, които трябва да се задават на ЦИК и след това те да се отнесат към МЕУ и да получим отговор, защото не остана много време.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз искам да взема отношение към нещата, които Иванов Кънчов е изпратил. За съжаление и аз ги видях рано сутринта. Писмото не беше изпратено до всички нас, за да се подготвя по всички тези, които тук са изложени.

Първо искам да разграничим процесите и институциите. Удостоверяване на съответствието на машините за гласуване се прави от три институции, които не са Централната избирателна комисия. Това са

Министерство на електронното управление, Агенция по стандартизация, Агенция по метрология.

Първата процедура, която коментираше, а именно случайния избор на машините, които да бъдат подложени на това удостоверяване, се извършва от Министерство на електронното управление. Няма какво да питаме ЦИК за това. Работата на ЦИК е да обезпечи присъствието на наблюдатели в тези процеси. И тук можем да коментираме какво са направили ЦИК.

Съгласно Закона Общественият съвет не може да наблюдава тези процеси, защото Общественият съвет не е субект, сам по себе си не е регистриран наблюдател. Могат да го наблюдават отделните организации наблюдатели. Ние като организация, която сме регистрирали наблюдатели на тези избори, чрез ЦИК беше дадена такава възможност да се регистрираме в отделен регистър на представители, които да наблюдават процесите в администрации, които не са изборни администрации, а именно МЕУ, Агенцията по стандартизация и Агенцията по метрология. Този регистър е публичен и той фигурира и до момента на сайта на Централната изборителна комисия. В тази връзка всяка една организация, която е регистрирала наблюдатели за тези избори можеше да се впише в регистъра и да наблюдава процесите. Тук можем да имаме забележка към Централната изборителна комисия за това, че този регистъра не го започна своевременно, а именно от ден първи, когато започна удостоверяването на съответствието на машините и няколко дни тези екипи започнаха работа, без възможност за присъствие на наблюдатели.

В интерес на истината в момента, в който се приеха правилата на Министерство на електронното управление за допускане на наблюдатели и представители на партии в тези процеси, всички които бяха вписани в регистъра и заявиха желание бяха допуснати до процесите и не само на празна зала и гледайки нямо кино, а бяха допуснати и вътре в работата на

самите екипи. Можеха да им задават въпроси и получиха отговори, както в Министерство на електронното управление, така и в двата сертифициращи екипа в Агенцията по стандартизация и Агенцията по метрология.

В този ред на мисли Министерство на електронното управление и лично мое мнение е, че осигури достатъчно публичност за регистрираните наблюдатели. Залата за която визиращ, че беше с нямо кино, беше за всички граждани, които можеха да влезнат на партера на Министерство на електронното управление и да гледат какво правят тези екипи. Лично за мен това по скоро не е израз на прозрачност, защото това не показва нищо, но за този, който се регистрира като наблюдател или за представител на политическа партия вписана в регистъра, достъп до процесите имаше.

След това по отношение на довереното изграждане на софтуера, това вече е процедура, която няма нищо общо с удостоверяването на машините и се прави от Централната изборителна комисия. Министерство на електронното управление само дава контролирана среда за изграждането, включително и за тази процедура. Наблюдателите, които бяха регистрирани в регистъра, бяха своевременно поканени. Ние получихме тази покана на 24 май от Министерство на електронното управление. На 25 май до 10.00 часа имаме право да отговорим дали и кога ще присъстваме и съответно наш представител беше допуснат до довереното изграждане на софтуера. Той присъства вътре в залата заедно с представителите на политическите партии.

Въпреки че повечето парламентарно представени партии регистрираха свои представители, много малко от тях изпращаха техни представители, които да наблюдават самите процеси и да задават въпроси на екипите.

Бих казала, че този път процедурата протече в по-голяма степен на прозрачност, отколкото досега, предвид факта, че за първи път така бяха открити процесите по отношение на достъпа за наблюдатели и бяхме

търсени проактивно да влезем и да задаваме въпроси на екипите. Единственото, което сега ни пречи да говорим е именно декларациите за конфиденциалност, които трябваше да се подпишат. Задължението, което фигурира в тези декларации е до приключване на изборите да не изнасяме тази информация. Разбира се след това ще споделим своите наблюдения и евентуално притеснения, които сме имали. Но смея да кажа още веднъж, че процесите на които бяхме свидетели протекоха с висока степен на прозрачност.

Ние като наблюдатели имаме права, но тези права трябва да си ги търсим. Никой няма да ни покани всички наблюдатели, които са в регистъра да дойдат да наблюдават едно или друго. А именно за това бяха създадени публичните регистри, в които след като се впишеш започнахме да получаваме писма и телефонни обаждания, да ни канят в отделните институции. Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Дончо Пачиков се присъедини към нас. Има думата Надя Гологанова.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Стори ми се, че Иванин Кънчов говори само по първите две точки. В момента не мога да го прочета. Не съм ли получила писмото или не съм го видяла, не съм го чела този текст предварително.

Първо искам да разбера каква е идеята на това нещо. Защото има неща според мен, които вече са преминали и може би има точки, които са за неща, по които тепърва предстоят и процедури или всичко вече е отминало. И ако е отминало, това не е ли по скоро нещо за нашия бъдещ анализ, което да влезе съответно редактирано по някакъв начин, ако не всичко е точно едно към едно, както е било. За какво точно става дума в този документ?

ИВАНИН КЪНЧОВ: В този документ става въпрос за въпроси, които са възникнали точно заради това. Някои са се регистрирали, други

не са регистрирани. Нали точно заради това има за всичките процеси, че ще има онлайн излъчване. На това онлайн излъчване, аз и моя колега от БОЕЦ три пъти опитахме да влезем, както вече споменах, имаше само картина без звук. Пределно сме на ясно, че би трябвало от по-рано да се регистрираш, от по-рано да вземеш инициативата, да си там. При положение, че е даден такъв достъп онлайн, не са спазени нещата, според мен грешката си е в тях. Защото после аз от името на БОЕЦ изпращах запитване за информация, какво се е случило на тези заседания, тъй като нямаше звук и до ден днешен нищо не сме получили. Така че според мен това не е прозрачност. Прозрачност е за една група от хора, които са успели да се запишат и са получили достъп до там, а и тези стаички не са достатъчно големи за широк кръг хора.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Ще си преформулирам малко въпроса. Какво точно искаш като ни уведомяваш за тези точки? Искаш в момента да ни информираш за този казус, искаш това да влезе в бъдещия анализ, какво точно предлагаш и какво искаш от нас като действие?

ИВАНИН КЪНЧОВ: Ние от нашата организация сме малко скептични към всичко. През всичките кампании досега, дали ГЕРБ, дали ДПС, дали Продължаваме промяната, всеки имаше някакъв проблем за машинното гласуване и ставаше винаги какафония. Както беше на последните избори и на първия тур ги отмениха. Сега в момента всички мълчат и никой не казва, че има проблеми с машинното гласуване, че едипакво си не се случва по установения ред. Точно за това написахме с моя колега, тъй като той е бил част от контролните органи на ЦИК, участвал е преди две години в Съвета за изграждане на софтуера, тъй като той е програмист и реално повечето въпроси възникват от него. Ние като организация и в името на моя колега, искам да попитам него или ЦИК. Защото на него като специалист не са му предадени много ясно. Аз не съм програмист. Както всички ние казваме, ние сме представители на тези

организации и цялата организация участва и чрез тази трибуна искам да задам въпроси. Благодаря.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Този документ аз не мога да го прочета в момента, тъй като съм на таблета си. Ще го видя и тогава ще дам мнение, сега не мога да се изкажа. Аз поставям един може би съпътстващ въпрос. Защо на машините са необходими флашки? Защо на машината е необходима тази проверка, която се прави в началото на удостоверяване на машината затова, че нейната „памет“ е празна. Днес разсъждавах по тези въпроси, машината наистина се явява един принтер и според нас единственото, което следва да направим е да внушим на хората, които използват машини, след като гласуват на машината и получат техния отрязък, да го сравнят, дали съвпада с вота, който те са изразили.

Следващият въпрос е какво правим, ако при гласуване на машина се установи, че разписката която получаваме не съответства на вота, който съм обявил на машината. Има ли отговор на тези два въпроса? Защо са флашките и какво правим, ако разпечатаното не съответства. Това е единственият ключ, където можем да говорим за манипулация на машините. Всякакви други манипулации на паметта и т.н., за нас са димна завеса на това, което вероятно се случва.

Направихме бърза проверка с хора, дали си проверяват разписките след като гласуват на машина, дали съвпада с техния вот. Болшинството, да не кажа, че сто процента въобще не ги поглеждат. Там е ключа. Искам вашето мнение по тези два въпроса. Защо са въобще флашките. Защо е проверката на паметта на машината. За нас е абсолютно безсмислена тази проверка, тъй като нито флашките се използват като доказателства, нито паметта на машината се използва като доказателство, нито подписа на някой. Използва се това, което е разпечатано, все едно, че е книжна бюлетина.

Вторият основен въпрос, какво правим, ако се установи, че разпечатката не съответства на вота.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Този казус, дали хората си поглеждат разпечатките се чуваше още преди една, две години и аз тогава направих също подобно нещо с мои познати и се оказа, че повечето от тях си поглеждат разписките. Така че не може да се твърди, че никой не си ги поглежда, нито може да се твърди, че всички си поглеждат. Някаква част си ги поглеждат.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Какво става, ако разписката не съответства на вота ни? Ако на това не можем да си дадем отговор, аз ще го направя като запитване към министър-председателя, той отговаря за изборите.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Досега не е регистриран официален такъв случай, някои да е видял, че не му съвпада вота и да е казал нещо на СИК и СИК да е взел някакво решение и да е питал РИК какво да прави или да е имало жалба и сигнал по този повод.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: За хартиената бюлетина има опция в Изборния кодекс, че можеш да получиш втора, ако прецениш, че нещо си сбъркал. Дали е установено или не е установено, тогава да започнем да установяваме някакви условия. Трябва да направим всичко възможно, за да се предпазим. Трябва да разглеждаме най-тежкия случай.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Аз не знам в Изборния кодекс да е предвидена някаква процедура, ако човека заяви, че е сгрешил да може да се унищожи машинната бюлетина. По аналогия не е предвидено за машинната бюлетина да може да се унищожи и човека да се допусне пак да гласува. Централната избирателна комисия не може да промени Кодекса, това може да го направи Народното събрание. Така че нямам идея, какво би могло да направи ЦИК и какво може да се препоръча по темата да направи.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: След като ЦИК е в състояние да спре машинното гласуване по свои решения, това означава, че това може да се направи в Методическите указания по аналогия.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Това мисля, че все пак е предвидено в рамките на Изборния кодекс.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Ако машината не отпечата бюлетина или отпечата частично или има някакъв друг проблем с машинното устройство, когато някой избирател е започнал да гласува, но не се е случило така, че да има реализиран вот на хартията, той може да получи право да гласува с хартия, като се отбелязва в протокола, така беше на миналите избори, че е имало такъв и такъв проблем, наблюдаван в едноколко си часа. Отрязка от листчето както става ясно от такива протоколи, записано е в коментарите и забележките в тях и се отбелязва, че човекът е гласувал с хартия.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Не е задължително да е с хартия. На предишни избори имаше и пак на машина го пускаха да гласува, ако не излезе изписано за коя партия е гласувал.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Има указания на Централната избирателна комисия, което не е изведено с дата и с номер от 2022 г., което е до всички РИК-ове и където е казано: Ако излезе така наречената бяла или празна разписка от машина, избирателят има право да гласува толкова пъти, докато получи нормална разпечатка.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Мисля, че е от 2023 г. Защото тези промени в Изборния кодекс, които доведоха до повече бели бюлетини, бяха в края на 2022 г. В тази връзка имаш ли някакво конкретно предложение. Предлагаш да напишем на ЦИК, че им предлагаме да предвидят процедура, ако човек каже, че се е объркал и не изписва тази партия, която е искал. Там е предвиден такъв екран преди да ти излезе

разписката, където си пише, че си избрал еди-коя си партия, еди-кой си кандидат, ако искаш да се върнеш, ако видиш, че не е това.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Тук въпроса е малко по различен. Проверяваш си екрана, но аз така мога да направя програмата, че ти гледаш едно, а ти отпечатва друго. Това го казвам съвсем отговорно.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Аз лично си проверявам разписката и с доста мои познати говорих и голяма част от тях също си проверяват разписите. Това не е представително, както и твоето не е представително. Не мога да кажа какъв процент си проверява и какъв процент не си проверява. Но не може да твърдиш, че всички си проверяват или всички не си проверяват. Ако искаш, може да го допишем към нашите предложения за избирателите, които ще гласуват с машина, да си проверят разписката, дали вярно им е отчетен вота. Може да пишем още на последния екран, внимателно да си проверят какво пише, преди да пуснат окончателното потвърждение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Това според мен ще има абсолютно обратен ефект, защото само за това хората не са започнали да се съмняват по отношение на машинното гласуване. Ние да ги отказваме от това да гласуват с машините, защото им вменяваме, че нещо някой, някъде може да е изманипулирал, ми се струва доста неудачно.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Само да добавя, че в момента всякакви други манипулации с машината са абсолютно изключени и заблудата е, че може да бъде манипулирана самата програма по някакъв начин. Тя не се използва за друго, освен за отпечатване. Много ви моля да се съсредоточим върху този момент. Машината само отпечатва. Тук въпросът е, това което виждаш, след като си гласувал на екран, дали същото отпечатва машината. Само там могат да стават манипулациите в момента, изключвам впоследствие самото преброяване. Ако кажем, че преброяването е сто процента добре, единствената манипулация с

машините може да стане при отпечатването. Да кажат хората, които са участвали в поддръжка на машини и т.н. Аз ще питам и други хора, които са в тази сфера, да видим и те как ще се изкажат.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Свилена Гражданска има думата.

СВИЛЕНА ГРАЖДАНСКА: Защо трябва постоянно да търсим къде може нещо да се манипулира? Да погледнем, че всичко работи, че хората са си свършили работата и да продължаваме напред.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Нашата работа е да търсим недостатъците и да ги установяваме.

СВИЛЕНА ГРАЖДАНСКА: Тук няма недостатък. Това е един принтер. Така го нарекоха.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Ти се занимаваш с подготовка на вестник, предпечатни подготовки и т.н. и знаеш какво е. Едно гледаш на екран, а принтера ти отпечатва друго нещо. Това е абсолютно допустимо като програмно действие. Аз мога да го направя, без да съм програмист, а те могат да го направят безпроблемно. Това е тънко място, на което Надя Гологанова каза, че е обърнато някакво внимание и в момента нещата са спрели. В момента след като е изключено ползването на флашките, използването на паметта на машината е изключено, анализа на флашките в изборите в София, защо го направиха не знам. Там се установиха едни неща и Росица Матева се изказа няколко пъти, че е безсмислено да задържат флашките в съда дотолкова, доколкото те не са доказателствен материал. Тя в много случаи не е права, но в случая е права. Защо са тези флашки въобще. Това е да се създаде впечатление у хората, че едва ли не всичко е добре. Видяхте какво беше представянето в Министерство на електронното управление за съответствие. Аз гледах един много малък клип, където са ги държали зад някаква стена и не са чували нищо и толкова са и виждали. Тук получавам сведение, че днес в сградата от 10.30

часа ще има някакво представяне на Информационно обслужване. Защо това го научаваме от пресата. Съвсем не е чудно, защо Централната изборителна комисия ни предупреждава, че не сме изпратили за предишното заседание резюме, за да не ги обвиним, защо не са ни информирали за тази среща, която те правят. Аз не знам. Ако сме информирани кажете, може да съм пропуснал нещо.

От друга страна моето предложение на това напомняне на ЦИК за нашите права, задължения и отговорности и т.н. да им напомня, че те може би на един или два процента от броя на нашите заседания са изпращали представител и държа това нещо да бъде напомнено. Ако не се обединим върху този момент, да бъде напомнено за тяхното отсъствие, както те ни напомнят за липсата на резюме, това ще го направя самостоятелно. Да гласуваме, ако трябва, за да се разберем по този въпрос. Защото не може постоянно да получаваме някакви си упреци, а и както Свилена Гражданска каза, защо да не разглеждаме нещата така, че винаги са нормални. Нещата не са обикновени. Аз също желая всичко да е добре и да няма никакви проблеми и всичко да върви и само да се радваме.

Един от моите въпроси към хората от ОССЕ е, с какво смятат, че те могат да помогнат за по-честни и по-прозрачни избори в България. Тук може би това е основната им цел.

ЦВЕТЛИНА ПЕНЕВА: Първа точка от дневния ред беше - Изслушване дискусия с колегите от Организацията по сигурност и сътрудничество в Европа. Така че тази част мина. Ако беше успял да дойдеш в 16.00 часа можеше да им зададеш въпроси и да дискутираш с тях въпросите, които те вълнуват и да споделиш твоето мнение. Тук които бяхме отначало, успяхме да проведем тази дискусия и си казахме нашето мнение по въпроса.

По отношение машините за гласуване, искам да кажа няколко думи.

Първо, ние сме наблюдатели, аз това го казах и преди малко. Наблюдателите като такива имаме право на достъп до процесите, които се случват по удостоверяване на машините. Днес говорихме имало е представяне Информационно обслужване. Всеки от нас с удостоверение за наблюдател по определен от ЦИК и Министерство на електронното управление, може да иска да наблюдава процесите, които го интересуват. Ако вашата организация беше регистрирала представители в процесите за удостоверяване на съответствието, които протичат в институции, които не са ЦИК, а именно, МЕУ, Агенцията по метрология и Агенцията по стандартизация, вашите представители щяха да бъдат допуснати, не да гледате нямо кино на празна зала зад стена, а да бъдете вътре и да комуникирате с екипите и да им задавате въпроси и да получавате отговори. Това което направиха представители на нашата организация. Така че не мога да кажа, че не е имало прозрачност. Специално за удостоверяване на съответствието, също и за довереното изграждане на което бяхме поканени представителите, които сме вписани в регистъра. Регистърът и в момента е в наличие на страницата на Централната избирателна комисия.

По отношение на машините за гласуване, казваш че нямат памет. Машините винаги са имали памет и сега имат памет. Включително Изборния кодекс не е променен в частта, в която се казва, че се извлича информация от машините за гласуване и се създава отделен масив с база данни. Искам само да напомня, че включително Стефан Манов, който отсъства тук, води едно дело срещу едно решение на ЦИК, което се опита след промяната в Изборния кодекс, да елиминира базата данни, която идва от машинното гласуване в протокола на секционната комисия, така че да можем да правим сравнение с информацията, която се извлича от флашките. Това също е записано в Изборния кодекс и затова машините за гласуване имат флашки, за да се извлича от тях информацията и да се

правят масиви с база данни. Тези масиви и до момента всички избори след промяната в Изборния кодекс м. декември 2022 г. се намират на сайта на Централната избирателна комисия и се ползват от анализатори, за да могат по някакъв начин да намират грешки, несъответствия със секционните протоколи.

Именно такъв беше случая, който придоби голяма известност във Френската гимназия в София, когато от един настоящ кмет, гласовете бяха вписани на друг кандидат за кмет. Именно чрез базата данни от флашките се успя да се установи това голямо несъответствие. Пак повтарям, резултатите от флаш паметите не са резултати от изборите. Те служат само за аналитични цели. Единствените валидни резултати, съгласно Изборния кодекс са тези, които се установяват с ръчно броене от членовете на секционните комисии и се вписват в секционните протоколи. Именно за това нашия Обществен съвет говори за обучение на СИК-ове, говори за информационни кампании и говорим за това как да няма недействителни бюлетини. Благодаря.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: За флашките да кажа по това, което Цветелина Пенева каза, само да го допълня. Вярно те не могат да послужат пред съда, няма законова сила техния резултат, но наистина за аналитични цели вършат работа. Включително и ние в този анализ, който правихме на изборите април 2023 г., това ни беше един от източниците на информация заедно с още няколко, върху които стъпихме за да изберем кои видеа да гледаме, за да търсим основните грешки, които секционните комисии допускат в работата си плюс други теми, които ни интересуваха. Така че за нас са ценни флашките и аз се радвам, че тази възможност остана, като още един контролен механизъм.

За напомнянето на присъствие на член на ЦИК, принципно съм съгласна с това, че не идват редовно членовете на ЦИК на наши заседания, но точно конкретно в този момент, като сме две седмици преди изборите,

аз бих ги извинила, защото в момента им е най-натоварения период. Ако е след няколко седмици, след като отминат изборите, не идват, тогава вече бих се съгласила с Дончо Пачиков да пишем такова писмо, че очакваме да присъства техен член на наши заседания.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Те не са присъствали и когато не е имало никакви избори. На тях сега им е натоварено, но и на нас ни е натоварено. Така че да отговорим така, на нас ни е натоварено и на вас ви е натоварено и затова не сме ви изпратили резюме. Като минат изборите ще ви изпратим резюме. Така ли да направим?

Аз съм прочел старо писмо, че заседанието е от 18.00 часа. Изключително съжалявам, че не съм чул тези представители от ОССЕ.

По отношение на присъствието на наши хора. Нашите хора, които са в София нямат инженерна компетентност по никакъв начин. В тази връзка аз се опитах да направя контакт с Цветелина Пенева, в смисъл такъв, бяхме говорили с техния един или повече специалисти, които са изпратили, за да съгласуваме определени мнения или определени наши виждания, който контакт не се получи. В тази връзка ние не сме имали там представител. Бутафорията започва малко по отрано. Тя започва от там, че първото събиране и представяне на тези въпроси в Министерство на електронното управление беше с едни десет машини, които всъщност такива номера не съществуват.

Второ, тези машини не са били подготвени вече за гласуване, че да правим някакво съответствие. Тяхната подготовка се извършва след установяването на съответствието. Проверяваме нещо, а след това го обработваме по някакъв начин и ето откъде тръгва. Тук имаше изказване, че вечно мислим за лошите неща. Ето откъде тръгва съмнението, което се развива по определен начин. Има партии, които пледират да се мине изключително към хартиено гласуване. Те пледират при техните почитатели, симпатизанти, но това се развива в общественото

пространство. Не може да се каже, че те са против машините, а те са против това ала бала президента и т.н. Знаете за какво става въпрос. Така че тези неща не може да бъдат отминати така и с лека ръка да си затворим очите и да се каже, всичко е наред, няма никакви проблеми. Проблемите са в това, че изборите не са честни и не са прозрачни. Това са проблемите. Ние трябва да се опитваме да ги направим по възможност по-честни и по възможност по-прозрачни. Аз затова правя някакви усилия, не знам какъв ще е успеха, може би няма да е много голям, но още не съм се отказал. Благодаря ви.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Имам реплика по отношение на ала бала с президента. Бих помолил всички членове на Общественият съвет да се въздържат от политически изказвания в нашето заседание. В това число и Иван Кънчов също направи едно изказване, в което визираше политически партии. Всички имаме политически пристрастия, не искам Общественият съвет да се превръща в политическа трибуна, защото по този начин ще уроним авторитета на независими наблюдатели. Нека да напомним какви сме тук. Това беше моята реплика първо.

Второ, по отношение на процеса на удостоверяване на съответствието. Ние като наблюдатели също имаме много резерви и забележки към този процес. Резервите и забележките ги казваме на хората, които са пряко въввлечени в процеса, докато те удостоверяват машините, а не ги говорим пред медии и не ги говорим пред друга публика. Включително след настояване на наш представител, бяха публикувани екстрено и правила за наблюдателите на този процес, бяха публикувани и становищата, които са постъпили, беше публикувана и методиката.

Считам, че ние като граждани и наблюдатели на неправителствени организации трябва да оказваме непрекъснат натиск върху институциите, но работейки с тях, а не говорейки само по медии и именно това беше нашата задача в този процес и това призовавам да правим ние като

наблюдатели на тези избори. Ако искаме нещо от институциите да отидем и да им го кажем. Ако имаме нещо против ЦИК да отидем на заседание и да го кажем на микрофон и да си отделим от своето време, а не само да говорим по медии. Не казвам, че говоренето по медии не е добро. Знаете, че аз съм го правила и ще продължа да го правя, но мисля, че трябва да имаме проактивни действия, за да можем не само да говорим срещу институциите, а да се опитаме да подобрим процеса, защото това е нашата крайна цел.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Аз не си спомням да съм назовал в сегашното ми изказване, а и в предишни изказвания, имена на политически партии.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Ала бала с президента го приемам като това. Извинявам се за прекъсването.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Ти го възприемаш така, но то не е така. Общата публика не го въз приема така. Аз не съм казал кой го е казал, коя е тази парти и кой е този президент и никакви имена не съм споменал. Да не се опитваме да „търсим по вода теле“, защото го няма. Няма никакъв смисъл. Освен това изказване пред медии, аз не съм правил много отдавна. Само едно съм правил в Радио Варна и още едно в Пловдив, но много отдавна и не в сегашната ситуация. Така че това изказване, че ходим по медиите и заемаме политически позиции, не се отнася към мен, а сигурно към някой друг, не знам към кой. Цветелина Пенева, ако знае нека да го каже. Така че аз политически изказвания не съм правил, ако така сте го възприели, то си е ваша работа. Възприемайте го както желаете. Имена на партии не съм споменал. Има правила в рекламата на политическите позиции, вижте как работят другите хора и не мога да разбера, защо така реагираш.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Аз искам само едно уточнение да направя за часа, че 18.00 часа имахме преди няколко дни една работна среща. Тя беше от 18.00 часа. От самото начало е обявено заседанието от

16.00 часа и практически винаги като идваме присъствено тук е от 16.00 часа. Няма как да е по-късно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Имате ли нещо друго, което да включим в точка разни? Молбата ми към Иванин Кънчов, за да не се получи, че отхвърляме това писмо или питане, въпреки всички коментари, ако искаш да оформиш спрямо нещата, които Цветелина Пенева спомена и въпросите на Дончо Пачиков и допълненията, които чу сега, файл документ, който да изпратиш отново. Дончо Пачиков също не го е чел. Да видим как ще действаме.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Аз веднага ще го прочета и ще върна мнение.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: И аз не съм го чела. Сега го прегледах, но не съм го прочела по същество достатъчно съдържателно.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Да направим така, всички ако искате го прочете наново и кажете какво да включим и какво да изключим. Да изпратим едно запитване.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Това е запитване, което искаме да изпратим до ЦИК.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Реално повечето въпроси са към Министерство на електронното управление, не точно към ЦИК.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Това е запитване, което искаме да изпратим до Министерство на електронното управление.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Да.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: И то е върху изтекли вече неща. Не е за нещо, което тепърва предстои.

ИВАНИН КЪНЧОВ: Някои от нещата са изтекли вече, в смисъл минаха срещите, но има и някои теми, които все още тепърва ще се случват. Примерно софтуера все още не е готов изцяло.

НАДЕЖДА ГОЛОГАНОВА: Софтуера не е ли към „Сиела-Норма“ въпрос?

ИВАНИН КЪНЧОВ: По принцип да.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Доколкото ми е известно, след като е направен хеш кода, софтуера вече е готов. Защото имаме генериран хеш код, имаме процедура на доверено изграждане. Хеш код е включен инкорпориран в решението за удостоверяване на съответствие на машините, което вече е издадено и подписано. Така че софтуера е готов, след като има хеш код.

ДОНЧО ПАЧИКОВ: Аз предлагам специалистите от организацията на госпожа Пенева, да направят някаква справка. Тук не говорим за софтуер на машините, а говорим за актуализация на базата данни за съответните избори в машините за гласуване. Софтуерът не е помръднат. Той веднъж е направен. Единствено се сменят листите, които са там за Народно събрание, въвежда се втори цикъл избори за Европарламент. И това се прави на база данни, не е програмиране, не е софтуер, не нищо. Софтуерът е вътре. Под софтуер примерно може да разбираме операционната система, тя отдаван е там. Самата програма, която извършва обработка и тя отдавна е там. Там няма никакви промени. Говорим за актуализация на база данни. Това софтуер го казвате така, за да прави впечатление на публиката. Няма да цитирам имена, няма да цитирам организации, няма да цитирам партии. Изказвам лично мнение.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Аз предпочитам да говорим като професионалисти. Машините имат системен софтуер, което е операционната система плюс програма. Всичко това е тествано в Министерство на електронното управление и въз основа на това е направен хеш код. От тук нататък параметризацията на базата данни и наливането на софтуера на всичките 9500 машини, колкото ще участват, ще се случва идните дни. И ако ние искаме да бъдем проактивни, това което за мен е важно е да поискаме да бъдем участници и наблюдатели в този процес. Тоест да видим как техниците на „Сиела-Норма“ слагат софтуер на тези

9500 машини. Това се случва тези дни и според мен това се прави сега. Даже говориха, че машините за чужбина са първите около 250, които ще бъдат подготвени и изпратени, а те може би даже вече са и заминали.

Ако искаме в склада на „Сиела-Норма“ да наблюдаваме и както Стефан Манов искаше извадково да се провери софтуер от машини, които вече са с инсталиран софтуер, сега е момента. Това искам да кажа. Това можем да пишем и това можем да искаме. Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Аз само искам да добавя към казаното от Цветелина Пенева, че хората които пратим трябва да са регистрирани от организации, които са регистрирани като наблюдатели на изборите, а не като част от Общественият съвет, в смисъл в качеството си на Обществен съвет разрешение пропуск няма да получим.

ЦВЕТЕЛИНА ПЕНЕВА: Абсолютно си права. Тук сме събрани организации, които сме с регистрирани наблюдатели. Само регистрираните наблюдатели по Кодекса, имат право да присъстват на тези процеси, не и за Обществения съвет.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВА ЛАЗАРОВА: Връщам се към въпросите на Иванин Кънчов. Нека всеки да върне коментари по пощата, като се запознаете и да го съобразим с изказването на Цветелина Пенева и със сроковете, които текат в момента. И да видим как да постъпим.

Най-важното е според мен, каквото и писмо да излезе към Министерство на електронното управление, то да не бъде използвано повратно, като нещо с което Общественият съвет към ЦИК се опитва да внуши, че има възможност за манипулация на машините, съмняваме се в някакви неща и допълнително да налее в мелницата на говорителите за или против различните технологии за гласуване. Знаем, че имаше много сериозен дефицит на доверие в Министерство на електронното управление след събитията, на които станахме свидетели преди местните избори първия тур.

Моля ви да се съобразим с кратките срокове и в рамките до петък да изпратите необходимите коментари, за да можем чисто оперативно да се разберем как действаме. До четвъртък вечерта, за да можем в петък да разберем как действаме.

Както говорихме по-рано, следващото заседание може да проведем следващия вторник, отново от 16.00 часа на 4 юни. Като съответно проект на дневен ред и след като разбере и зала ще ви уведомя и ще пиша и за двете неща.

Аз нямам други коментари и въпроси в точка разни. Ако искате да споделите нещо, ако няма, ви предлагам да вървим към закриване на заседанието.

Закривам заседанието.

/ Закрито в 18.40 часа /

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Ива Лазарова

Стенограф:

Силвия Михайлова